

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Иса Иса Хаджиали, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование: **1. Педагогически науки**

професионално направление: **1.3. Педагогика на обучението по...**

докторска програма: **Методика на обучението по биология**

Автор: Бисер Сашков Станиславов

Тема: *Web-базирано обучение за здравословен начин на живот по биология и здравно образование в 8. клас.*

Научни ръководители: доц. д-р Маргарита Йорданова Панайотова и гл. ас. д-р Златка Петкова Ваклева

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД – 21 – 1038 от 09. 06. 2022 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: *Web-базирано обучение за здравословен начин на живот по биология и здравно образование в 8. клас*, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Представеният от докторанта комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на Биологическия факултет.

Предоставени ми са всички изисквани материали, надлежно подредени в опис. Като приемам декларираното, удостоверявам, че резултатите и приносите в дисертационното изследване са авторово дело и няма заимствания (плагиатство) от изследвания и публикации, в които дисертанта няма участие. И също така, че всичко представено съответства обективната истина.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Бисер Станиславов е роден през 1971 г. в гр. Русе. През 1995 г. се дипломира като магистър (учител по биология и химия) в СУ „Св. Климент Охридски“, с тема на дипломната работа: *„Принос към проблема за приложение на метода мрежово планиране при избора и структурирането на учебното съдържание при темите „Обмяна на веществата“ и „Обмяна на енергията“ – Биология – 8. клас*, с научен ръково-

дител доц. дпн Александър Панайотов. След дипломирането си последователно работи като учител по биология и химия и/или Човекът и природата в различни частни, държавни и общински училища в гр. София и на територията на обл. Русе. От 08.2018 – до 07.2021 г. е редовен докторант към катедра „Ботаника и биологическо образование“, Биологически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

В периода 2003 – 2018 г. докторантът е преминал 20 краткосрочни курсове и специализации за повишаване на професионалната компетентност на учителя в областта на дидактиката на биологията, компютърното и езиково обучение. Този факт недвусмислено показва, че г-н Станиславов осъществява непрекъснато и целенасочено продължаващо образование за повишаване на своята професионално-педагогическа компетентност.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Актуалността и перспективността на темата на дисертационния труд може да се открие в следните две направления: 1. Необходимостта да се оптимизира интегрирането на съвременните информационни и комуникационни технологии в областта на здравното образование в училище, и 2. ИКТ – технологиите като основа за модернизация на образователната система в България, което предполага неотменяемо и необратимо включване на интердисциплинарно базирани технологии за обучение. Кандидатът успешно центрира посочените две контекстуални опори в очертаната изследователска ниша. Още в самото начало на рецензията подчертавам, изключителната ценност на темата на дисертационното изследване за развитието на педагогическите науки и в частност за Методиката на обучението по биология.

4. Познаване на проблема

Дисертационният текст най-вече в първа глава ме убеди, че кандидатът не просто познава състоянието на проблема за Web-базираното обучение като предмет на изучаване от различни науки, а умее целенасочено да го анализира в очертаната изследователска „ниша“. Особено положително впечатление прави конструктивното привличане на разнообразни постановки, разработени от представители на различни школи, нерядко дори противоречащи си. Чрез компетентно групиране въз основа на сходства и различия, авторът успява да извлече позитивното от тях и да сформира много добра концепция на своето изследване. Същевременно този много добър нередубеден анализ на състоянието на проблема в специализираната литература, основан се на 133 (80 на кирилица и 53 на латиница) актуални и авторитетни проучени и научно-коректно използвани заглавия, по един приемлив дискретен начин допринася за създаване на концептуалния модел в дисертационния труд.

Тук обаче ще си позволя да посоча някои пропуски:

1. В основния текст на дисертацията някои от литературните източници се посочват като самостоятелни, а в библиографската справка те са колективни;
2. В основния текст се посочват литературни източници като Войшвило (1967, 164), Barker (2002), Ally (2008) и др., но в литературната справка липсват.
3. Според мен, би било добре, основните нормативни документи, обект на анализ, да се дадат отделно като бележки, а не като литературни източници.
4. Посоченото на стр. 32 от докторанта *„Никъде в прегледаната от нас документация, свързана с образованието, не се споменава понятието „web-базирано обучение“*, до известна степен, според мен, влиза в противоречие с текста на стр. 33 -

Наредба № 24 (МОН, 2020) „..... вече се говори за web-базирана система за дистанционно обучение“, което е основание да поставя на докторанта въпросът: **В какво се изразява разликата между двете понятия?**

5. Методика на изследването

Оценявам я като продуктивно замислена и компетентно реализирана, особено в частта ѝ, отнасяща се до формулиране на изследователските задачи и хипотеза, а също на подходящо избраните изследователски методи: предварителен, основен и заключителен педагогически експеримент в естествени условия с представителна извадка от 572 изследвани ученици от 8. клас в четири училища в страната, теоретично проучване, концептуално моделиране, контент-анализ, тестиране, анкетиране, експертна оценка и математико-статистически методи.

Имам следната забележка по изследователската постановка и програма: формулировката „Обект на изследване са учениците от 8. (9.) клас от различни училища в страната в процеса на формиране.....“. Фиксирането на ученика като обект на изследване е неточно поради следната причина: *ученикът е един от субектите на МОБ, носител е на част от обекта на тази наука, но съвсем не го изчерпва*. Според мен обект на дисертационното изследване са: *компетентностите за здравословен начин на живот при учениците от 8. (9.) клас в условията на web-базирано обучение*. С посочената корекция във формулировката на обекта, мога да удостоверя, че изследователската програма е успешно реализирана от дисертанта.

Коректно е формулирана хипотезата на изследването като релевантна на посочените цели и задачи, а именно - *Ако в учебния процес по Биология и здравно образование в 8. клас се прилага специално разработен от нас методически модел на web-базирано обучение, това ще доведе до* За мен тази хипотеза, както разбира се, и нейното коректно доказване, е един от приносните моменти в дисертацията. В противен случай изследването би се обезсмислило, би загубило иначе потенциалния практически ефект, практическата полза за личностното развитие на учениците чрез обучението по биология и здравно образование.

Инструментално изследването е много добре подплатено, като **оценявам положително:**

А) Обособяването на независима променлива (web-базирани ресурси) и на зависима променлива (постиженията на учениците по предварително заложи критери и показатели за ЗНЖ). Това е осигурило достатъчна „чистота“ на експерименталното изследване.

Б) Конструираният диагностичен инструментариум за когнитивната (тестове) и афективната сфера (анкета).

В) Като следва същността и процедурата на експерименталния метод, авторът е работил с две групи ученици – експериментална и контролна. Според правилата са описани двата варианта на обучение: експерименталният вариант на обучение, реализиран през основния и заключителния експеримент, включва самостоятелно приложение на един web-базиран ресурс (B_1) и използване на комбинация от два и повече web-базирани ресурса (B_2), при контролния (B_K) обучението се осъществява чрез традиционни методи и средства на работа, без приложение на web-базирани ресурси.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд Бисер Станиславов представлява научен продукт с безспорно положителни качества на емпирично педагогическо изследване в Методиката на обучението по биология. Трудът е форматиран в едно синтезно цяло – основна част и приложения, което позволява да се оцени цялостния теоретико-методически и методико-практически принос.

Основната част на дисертационния труд е подходящо организирана във вввод, три глави, заключение и изводи, справка за приноси на дисертационното изследване, публикации по темата на дисертационния труд и библиография. Общ обем – 164 страници текст, 83 таблици, 73 фигури. Втората част (в обем от 36 стр.) е съставена от седем приложения. Приложенията оценявам като относително самостоятелни от гледна точка на приносния характер на цялата дисертация.

Приемам организирането на научно-теоретичните постановки за изследване на дисертационния проблем в две глави: 1) Първа глава „Теоретично проучване на изследвания проблем“; 2) Втора глава „Методология на педагогическото изследване“. Уважавайки правото на кандидата на избор бих предложил методологическата рамка на изследването да бъде като първа глава на дисертационния труд. Начертана е богата и задълбочена палитра от концепции и постановки от съществено значение за качествено интегриране на web-базирани ресурса в процеса на обучение.

Третата глава е посветена на „Резултатите от педагогическия експеримент и техния анализ“. Тя включва представянето, статистическата обработка и анализа на емпирико-експерименталната фактология, събрана от автора. Не бих искал да се въздържа от възклицанието си: „Изключително богатство от емпирика, компетентно представена, обработена и анализирана!“.

Един от особено ценните моменти, които откроявам, се състои във възможността моделираният дисертационен продукт да се мултиплицира, а така също – да се трансферира в други учебни предмети. Това е изключително достойнство на дисертационния труд. Не по-малка ценност съзирам в ясно показаните и доказани практически ползи както за учениците, така и за заинтересуваните учители.

Специално отбелязвам научно-изследователското богатство от схематизации във втора и трета глави. Това говори за високо развита педагогическа рефлексия на автора върху концептуално и емпирично моделираните явления.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Кандидатът е обособил девет приноса – два на теоретично и седем на практико-приложно ниво. Въпреки, че оставам толерантен към мнението на докторанта, ще си позволя да направя следните коментари за прецизиране на някои от приносите, например:

- първият принос на теоретично равнище - *Направен е опит да се дефинира мястото на web-базираното обучение*

- някои от приносите на практико-приложно равнище, като: „отделни части от настоящото дисертационно изследване са докладвани на национални научни конференции и са публикувани в специализирани педагогически издания“, или че „са разработени и са апробирани в учебната практика дидактически тестове, съответни критерии и показатели за диагностика на компетентности за здравословен начин на живот, формиращи в процеса на обучение по Биология и здравно образование в 8. клас“.

Според мен, буди съмнение дали тези дидактически тестове могат да се квалифицират като принос, тъй като за подобна цел те се нуждаят от специално валидизиране и стандартизиране.

Направените коментари върху приносните елементи на дисертационното изследване изобщо не намаляват качествата на дисертационния труд и неговия оригинален приносен характер за биометодическата теория и практика.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е приложил списък от 6 бр. статии, публикувани в периода 2018 – 2022 г. От тях 1 бр. в Сборник с доклади от студентска научна конференция, 4 бр. в Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив и 1 бр. в Педагогически форум, ДИПКУ - Тракийски университет. Две от тях са самостоятелни и четири в съавторство с научните ръководители. Тематично публикациите са свързани с темата на докторската дисертация.

9. Лично участие на докторанта

Личното участие на докторанта според мен не подлежи на съмнение. Стилът е разпознаваем, както в дисертационния труд, автореферата, така и в научните публикации. Оценката ми за изследователските умения на докторанта е отлична.

10. Автореферат

Удостоверявам, че авторефератът отразява в обобщен и кратък вариант дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

Едни критични бележки, в смисловото съдържание на термина „критични“, тук неминуемо ще навлязат в полето на дискусиата и защитата на едни или други позиции по даден проблем и биха имали по-скоро полемичен характер. В този смисъл критични бележки по същество нямам, освен тези споменати по-горе в рецензията.

12. Лични впечатления

Не познавам лично докторанта, но като преподавател в Биологическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ с голям интерес се запознах със съдържанието на дипломната му работа върху проблема за мрежовото планиране и останах очарован от качеството на дипломната теза.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Към докторанта Бисер Станиславов имам следните препоръки:

1. Издаване на помагало (съвместно с научните ръководители), в което да се представят основните акценти от проведеното изследване и постигнатите научно-приложни резултати;

2. Популяризиране на проблема за интегриране на ИКТ-технологиите в процеса на обучение по биология в средното училище.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на г-н Станиславов като замисъл, актуалност на проблема, изследователска концепция, разработване, резултати и приноси удовлетворяват

изцяло всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Р. България (ЗРАСРБ) и правилника за неговото приложение. Представените от докторанта материали са в съответствие със специфичните изисквания на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Докторантът притежава задълбочени знания и професионални умения в областта на Методиката на обучението по биология, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Въз основа на всичко посочено до тук, давам своя положителен вот и предлагам на почитаемото научно жури да гласува положително и да присъди на **Бисер Сашков Станиславов** образователната и научна степен „ДОКТОР“ в област на висше образование – 1. *Педагогически науки*; професионално направление – 1.3. *Педагогика на обучението по ...*; докторска програма – *Методика на обучението по биология*.

30.08. 2022 г.

Рецензент:

(доц. д-р Иса Хаджиали)